

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2019

KAEDI YA GO TSHWAYA

MADUO: 80

Kaedi e ya go tshwaya, e na le ditsebe di le 21.

KAROLO YA A: POKO**POKO E E TLHAOTSWENG****POTSO 1: POTSO YA TLHAMO**

ELA TLHOKO: Mo tlamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 10 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

'KGOLEGELO' – MTM Seate

Mmoki o tthagisa maikutlo a boitumelo, thoriso le go tlotlomatsa kgolegelo ka seabe sa yona mo loagong.

Mmoki o tlotlomatsa kgolegelo ka gore e kgona go katisa dinokwane go nna batho setšhabeng.

Go ya ka mmoki, kgolegelo ke lefelo le le kgopololang disenyi, ka e kgona go bogisa le go utlwiswa disenyi le magodu botlhoko go ba tlogedisa ditiro tsa bona tse di bosula tse ba neng ba di dira. E fetola maitsholo a a maswe a diganana le manweenwee gore ba dire tshiamo.

Mmoki o itumelela se kgolegelo e se dirang ka a re, le fa kgolegelo e tletse ka dirukutlhi, fela fa di tswa mo go yona di tswa di fetotse mekgwa le maitsholo a tsona a a maswe.

Mmoki o itumelela gore kgolegelo e utlwiswa botlhoko ba ba kileng ba bogisa ba bangwe.

Mmoki o akgola kgolegelo ka ntlha ya fa e fetola balotsana go nna batho setšhabeng.

Kgolegelo e phepafatsa metse ka go ntsha magodu le disenyi fela jaaka lenong le phepafatsa naga ka go ja dibodu.

Mmoki o rorisa kgolegelo ka e sa tlhophe batho go ya ka maemo a bona mo botshelong, e ba tsaya ka go tshwana, molato ke molato go sa kgathalesege gore o dirilwe ke mang.

Kgolegelo e galefela botlhe ba ba sa direng tshiamo le botlhe ba ba tloang molao wa Modimo.

Mmoki o utlwiswa botlhoko ke batho ba ba golegwang ba sa dira molato kgotsa ba tshwaretse tumelo ya bona.

Mmoki o itumelela kgolegelo ka e tlogedisa babolai le magodu dilo tse di sa siamang tse ba di dirang mo setšhabeng.

[10]**POTSO 2: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****'NELSON MANDELA' – RK Modisa**

- 2.1 Go tlotlomatsa Rre Nelson Mandela./Go rorisiwa Rre Mandela./O bewa mainamafatshwa. (2)
- 2.2 Maikutlo a boitumelo - Ka ntlha ya go aga mo Aforikaborwa o o se nang kgethololo/go tshela kwa ntle ga go patikiwa ke Basweu. (2)
- 2.3 Tlhatlagano ya bokao - go gatelela bokao jwa bopelokgale, bonatla le boganka jwa ga *Nelson* Mandela. (2)

- 2.4 Pheteletso - go itsege le go anama lefatshe ka bophara go feteleditswe jaaka lentswe le le phunyeletsang mawatle. (2)
- 2.5 Mosekaphofu ya gaabo ga a tshabe go swa lentswe/Motho o tshwanetse go lwela se e leng sa gagwe/o tshwanetse go lwela setšhaba sa gago. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[10]**POTSO 3: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****'TUMELO' – JM Lekgetho, MS Kitchin le NH Kitchin**

- 3.1 Go fengwa ga ga *Samson* ka ntlha ya go raelwa ke *Delila*/go latlhegelwa ke maatla ga ga *Samson*. (2)
- 3.2 Maikutlo a kutlobotlhoko - go fengwa ga ga *Samson* ka ntlha ya thaelo ya ga *Delila*./Maikutlo a boitumelo - ka ntlha ya bopelokgale le boganka jwa ga *Samson*. (2)
- 3.3 Tshwantshanyo - gore mmuisi a tlhaloganye bonolo ka go tshwantshanya mokgwa o *Samson* a neng a kgogogela dira tsa gagwe ka ona le wa nkwe. (2)
- 3.4 Tlogelo - ya '**le**' mo go '**letlhaa**' go nna '**tlhaa**' go tlisa go kibakibela ka bonako ga mola wa leboko/go oketsa lebelo la moribo le moretheto wa molatheto. (2)
- 3.5 Lerato le ka go tsietsa bonolo/menomasweu polaya e tshega/bontle bo na le dibebebejane. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[10]**POTSO 4: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****'SEMPE-A-LEŠOBORO' – MOM Seboni le EP Lekhela**

- 4.1 Boyamakgoweng jwa ga *Sempe*/go ya majako ga ga *Sempe*/go tabogisiwa le go akga-akgiwa ga ga *Sempe* kwa tirong. (2)
- 4.2 Maikutlo a kutlobotlhoko - go utlwela *Sempe* botlhoko yo o kgarakgatshiwang ke bathapi ba gagwe./Maikutlo a boitumelo - go bona *Sempe* a tla a bapetse go bonala go tswa kwa makgoweng. (2)
- 4.3 Tshwantshanyo - gore mmuisi a tlhaloganye bonolo ka go tshwantshanya mokgwa o *Sempe* a neng a kgarakgatshiwa ke tiro ka teng le wa lesukasuka la fa go bolawa noga. (2)
- 4.4 Tlhatlagano ya bokao - go gatelela bokao le mafoko a tiro/pereko e e fetolang banna e e neng e bolaya *Sempe*. (2)
- 4.5 Motlhopantsi ke yo o kgorang/motho o tshwanetse go dira ka thata go fitlhelela se a se batlang. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[10]

POTSO 5: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**'BOFEREFERE JWA TORO' – CLS Thobega**

- 5.1 Maaka a toro. (2)
- 5.2 Maikutlo a go kgobega marapo/mowa o le kwa tlase ka a ne a ithaya a re se toro e se buang ke nnete, mme go sa nna jalo. (2)
- 5.3 Neeletsano – Go tswelletsa kakanyo mo meleng e e latelanang ka go dirisa lebotsi 'kae' mo moleng o o fa godimo, mme le latele mo moleng o o fa tlase. (2)
- 5.4 Tshwantshanyo – Go tshwantshanya dilo tse pedi tse di tshwanang ka bokao jaaka go sweufala ga pelo go tshwantshangwa le bosweu jwa kapoko. (2)
- 5.5 O se ka wa dumela kgotsa wa tsaya se se tswang mo torong gore ke nnete. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[10]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO**POTSO 6: POTSO YA TLHAMO**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tiro ya motlhatlhojwa.

LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea

- Lerato la nnete ga le patike, mme ke la maikutlo.
- Gokatweng o supile lerato mo ngwaneng wa gagwe e leng Motswagauteng ka go mo romela kwa go mmaagwe kwa Motsitlane morago ga go mmelega. Lerato la botsadi le itshupa gape fa Gokatweng a boloka botshelo jwa ga morwae kwa polaseng ya ga Mokwepa gonne a lemogile matshwao a tsalo mo mmeleng wa mosimane, e bile le ena mosimane a ne a tshwana le rraagwe. O boloka morwae jaana ka a ne a thopilwe ke Mokwepa gore a mo alafe, mme morago go dirwe diretlwa ka ena. Se ke lerato le tshireletso ya motsadi mo ngwaneng wa gagwe.
- Lesea le gorogela mo diatleng tsa ga ljelele, mme o mo naya leina a re ke Motswagauteng. Ka ntlha ya lerato mo leseeng le mo go mmaalona, o le amogela kwa ntle ga pelaelo.
- ljelele le Puso ba mo naya lerato ka monnamogolo a ne a mo tshwaela leruo le go mo ruta gotlhe ka ga go disa. ljelele ena o ne a ruta Motswagauteng go ikamogela ka dipopego tse a neng a na le tsona le gore a itshepe ka go itebelela mo seiponeng.
- *Jan Smook* le ena o supile lerato la nnete ka go amogela Motswagauteng jaaka motho yo o nkgisanang nae lesika gonne e ne e le ngwana wa morwarraagwe, mme a mo tsenya le sekolo.
- Teko le ena o bontshitse lerato la botsala mo go Motswagauteng ka ntlha ya fa a ne a mo ema nokeng ka dinako tsotlhe fa ba bangwe ba ne ba mo kgoba ka ntlha ya tshobotsi ya gagwe.
- Sepoko le ena o ne a na le lerato la nnete mo go Motswagauteng gonne e le ena a mo rotloeditseng go tsena sekolo. Motswagauteng o nna le bokamoso jo bo phatsimang e tswe e le ngwana wa mebila.
- Kabo o bontshitse lerato la nnete mo go Motswagauteng ka a ne a mo ema nokeng fa a ne a belediwa go thusa mosadi wa mosweu yo o neng a phamoletswe sekgwama sa madi. O ne a ya go mo tlhola kwa bookelong morago ga dikgobalo.
- MmaSwanepoel le ena o ne a bontsha lerato la nnete mo go Motswagauteng fa a ne a tsaya maikarabelo a go mo tsenya sekolo le go mo fetola sefane.
- Motswagauteng le ena o supile lerato la nnete mo botshelong jwa gagwe. Tiragalo ya go phamolelwa sekgwama ga mosadi wa mosweu e ne ya dira gore Motswagauteng a ragoqe, mme a mo tswe thuso a sa lebelela lotso lwa motswasetlhabelo. Se ke lerato la nnete ka le sa tlhaole go ya ka mmala kgotsa lotso.

[25]

POTSO 7: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

- 7.1 Ke mmaagwe. (1)
- 7.2 Kwa ga Mokwepa. (1)
- 7.3 O ne a mo thopetse go tla go mo retla. (1)
- 7.4 Ke a kutlobotlhoko ka a ne a beolwa moriri a sa batle. (2)
- 7.5 O ne a belaela gore Motswagauteng ke morwae. (2)
- 7.6 O ne a lemoga gore ke ngwana wa gagwe/gore ngwana wa gagwe o tlile go bolawa ke Mokwepa. (2)
- 7.7 Di senotse morerwana wa bosemorafe moo re bonang Bantsho le Basweu ba isana kwa dikgotlatshekelo, mme ditiragalo di tswelile ka ona mokgwa oo. (2)
- 7.8 Ke motho yo o lerato/botho gonne o kgonne go amogela Motswagauteng morago ga go lemoga gore ke ena yo e leng kgale a mmatla. (2)
- 7.9 O tlotlheleditse Motswagauteng gore a itshepe, a ikamogele le go ithata. (2)
- 7.10 Meriri o ka re digwapa di tlhokoloditswe.
Meriri e le maodi.
Mmala wa sebito.
A temeka jaaka letlhaka.
A le moleele.
(Di le PEDI fela.) (2)
- 7.11 Gongwe Motswagauteng a ka bo a sa ngwega, mme ditiragalo tsa padi di ka bo di ne tsa tsaya letlhakore le lengwe/tsa phuthama. (2)
- 7.12 Boitshwarelano ka a ne a kopa Koot gore ba tshwarane ka diatla jaaka bana ba Aforikaborwa. (2)
- 7.13 Ke ne ke ka tsaya maikarabelo gonne ke sa batle go latlha madi a me le go emeleana le sengwe le sengwe se ba tlaolele ba neng ba ka batla go ntira sona.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 7.14 Maano ga a site go sita a loso. (2)

[25]

POTSO 8: POTSO YA TLHAMO**OMPFILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

ELA TLHOKO: Mo thamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Lerato la nnete ga le patike, mme ke la maikutlo.
- Motlalepule o ne a na le lerato la nnete mo go RraMosidi. Se ga se gakgamatse ka gope gonne ka ntlha ya lerato le a neng a rata RraMosidi ka lona, o ne a tshaba gore fa a ka utolola sephiri se, o tlaa senyegelwa ke lenyalo. Tiragalo e, ke sekao sa fa lerato la ga Motlalepule mo go RraMosidi e ne e le la nnete.
- Mo lethakoreng le lengwe, ditiro tsotlhe tse RraMosidi a neng a di dira di ne di supa fa a fatlhilwe ke lerato le a neng a rata Motlalepule ka lona. Ka ntlha ya lerato le a neng a na nalo mo go Motlalepule, o ne a dumela sengwe le sengwe se Motlalepule a neng a mo lopa go se mo direla. O ne a mo lopa gore ba ye go ithuela ngwana wa mosimane gonne go na le bana ba ba tlhokang lerato la batsadi.
- RraMosidi ga a ka a mo thamathamisa, mme a dumelana nae. O dumela jaana ka ntlha ya lerato le a nang nalo mo go Motlalepule. O ne a ipolelela fa mogatse a sa inaganele a le esi, mme a utlwela bana ba ba se nang batsadi botlhoko ka le bona ba tlhoka tlhokomelo.
- Fa ba fitlha kwa legaeng la bana, mooki o lemoga fa MmaMosidi a le mo letsholong la go batla sengwe ka a ne a mmotsa gore o mo tlišitse leng a tle a kgone go mo thusa.
- RraMosidi ena ga a ka a lemoga fa MmaMosidi a le mo letsholong la go batlana le morwae ka ntlha ya go fatlhiwa ke lerato le a neng a na nalo mo go MmaMosidi.
- Lerato la nnete le tsaya maikarabelo. RraMosidi o ema MmaMosidi nokeng jaana ka ntlha ya fa a ikanne gore o tlaa nna le Motlalepule mo monateng le mo botlhokong.
- Motlalepule o ne a na le lerato la botsadi le le itshupileng ka go tsaya Omphile a mo isa kwa legaeng la bana ka maikaelelo a go ya go mo tsaya motlhang maemo a gagwe a botshelo a tokafetse.
- Monnamogolo Ofentse le ena, o ne a rata Omphile ka lerato la nnete. O ne a mo tsenya sekolo a bo a mo ruta ka ga tsa botshelo ka kakaretso.
- Madolo le ena o ne a rata barutwana botlhe ba sekolo ka a ne a ba bontsha lesedi le maikarabelo a mo isagong.
- Lerato la ga Matlakala le Modise e ne e le la nnete ka ntlha ya fa ba ne ba fana maele, mme Matlakala a kgona go fetsa sekolo ya bo ya nna morutabana, morago ba nyalana.

[25]

POTSO 9: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

- 9.1 Ke ngwana wa gagwe/mmaagwe. (1)
- 9.2 Motshameko wa lefetlho/motshameko wa badimo. (1)
- 9.3 Ke Motlalepule/MmaMosidi. (1)
- 9.4 Ke keledi ya kutlobotlhoko ka ntlha ya fa mosimane yo o tabogang go feta ba bangwe a mo gopotsa morwae, Omphile.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 9.5 Maikutlwane le Matile (2)
- 9.6 O ne a le newa ke matlhogojane mongwe a itlhome e le wa bona. (2)
- 9.7 Letsholo la go batla Omphile le tswelapele/Motlalepule o nna le tsholofelo le phisego ya go tswelela go batla morwae. (2)
- 9.8 Go nna bofitlha ga gagwe go ile ga mo sotla le go mo ketefaletsa botshelo. (2)
- 9.9 O ne a le matsatsarapa/a le lentha/mosesane.
O moleele.
Dipounama di sephara.
A le montle.
A le lebadi mo morago ga tsebe.
(Di le PEDI fela.) (2)
- 9.10 O ne a ema Motlalepule nokeng fa a ne a le mo mathateng a ngwana yo a sa kgoneng go mo tlamela/e ne ya nna motsadi kgakala le batsadi ka go felegetsa Motlalepule fa a isa ngwana kwa kgodisetsong. (2)
- 9.11 Ee – gone o ne a batla go mo sireletsa le go mo rulaganyetsa botshelo jo bo botoka, mme morago a boe a tle go mo tsaya.
Nnyaya -gone ngwana o kgona go godisiwa ke basadibagolo kwa gae.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 9.12 Ditiragalo tsa padi e di ka bo di sa thankgologa kgotsa di ka bo di tsere letlhakore le lengwe. (2)
- 9.13 Ke ne ke ka mo pateletsa go bua nnete./Ke ne ke ka kopa thuso ya seporofesenale go ka leka go mo tlotlheletsa go tswa ka nnete.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 9.14 Thuto ke lesedi./Basetsanyana le bona ba tshwanetse go tsena sekolo.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[25]

POTSO 10: POTSO YA TLHAMO**MASEGO – G Mokae**

ELA TLHOKO: Mo tlhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Lerato la nnete ga le patike, mme ke la maikutlo.
- Lerato la ga *Vusi Mgoma* mo go Masego e ne e le la nnete. *Vusi* o sa le a rata Masego la ntlha fa a mmona kwa lelapeng la ba ga *Lazar*. Ba ga *Lazar* ba ne ba naya *Vusi* tšhono ya go tswetsa lerato ka ba ne ba roma Masego go ya go mmegele gore a se ba jele nala ka ntlha ya fa ba ne ba beilwe matlho.
- Masego fa a goroga kwa ga *Vusi*, o ne a mo keleka ka kelotlhoko mme a gapiwa maikutlo ke ditetswana tsa gagwe le mmele wa gagwe o o neng o betlegile. Seno ke sekao sa lerato la maikutlo.
- *Vusi* o ne a kopa Masego gore ba je dilalelo mmogo ka a mo fitlhetse a apeile, mme o ne a kaya fa a itumeletse go ja le sewagodimo se se tshwanang nae. Go supa fa le ena a ne a mo rata, o ne a iphitlha sefatlhego ka diatla go bontsha fa lerato le, e le la maikutlo.
- Morago ga gore ntlo ya ba ga *Lazar* e jwe ka molelo, mapodisi a ne a ebela felo leo lotlhe, mme ka ntlha ya lerato le *Vusi* a neng a na nalo mo go Masego, ga a ka a kgathalela seo, mme o ne a iphetola tshobotsi gore a kgone go rulaganya nae go kopanela kwa *Kapitan's*.
- Masego o ne a lemoga fa botshelo jwa gagwe le *Vusi* e tlaa nna mmamodikwadikwane o o sa feleng. Sebe sa phiri e ne e le gore botshelo jwa ga *Vusi* bo ne bo na le maparego, mme a sa itse gore a o tlaa kgona go tshela botshelo jo bo bodutu le botlhoko jaaka *Cathy* a ne a dira. Fela ka ntlha ya fa Masego a ne a rata *Vusi* ka lerato la nnete, o ne a dumela go nna karolo ya botshelo jwa gagwe.
- *Vusi* o ne a amogela Sello jaaka morwae gonne a ne a rata mmaagwe. O supile se, ka go e gapa le namane, mme go supa fa a ne a na le lerato la nnete, o ne a boloka setso sa ga Sello ka go se fetole sefane sa gagwe gore a ikitse.
- Ka ntlha ya lerato le Masego a neng a na le lona mo go *Vusi*, o ne a utlwa botlhoko jo a neng a bo utlwa bo mo tsena, mme a ikgolaganya le mosadi wa ntlha wa ga *Vusi*, go mo lemosa gore ga a na tetla ya go ganala bana go bona rraabona. Mogatsa *Vusi* o ne a se ka a tatalala, mme a golola bana gore rraabona a ba bone.
- Morago ga gore *Vusi* a bolawe ke mapodisi, Masego o ne a kopa go ikopanya le lelapa la ga *Vusi* la ntlha. O ne a ba solofetsa go ba naya boswa botlhe jwa gagwe ka bo ba lebane fa fela ba ka mmoloka ka seriti se se mo tshwanetseng. Se ke sesupo sa go bontsha fa Masego a ne a mo rata ka lerato la nnete, mme madi a se kitla a thiba phatlha ya botshelo jo a bo tlogetseng.
- Kgabo Motsepe o ne a rata ngwana wa gagwe Masego, ka la o ka swa nka go ja, a mo ratela bokamoso jo bo phatsimang. Se, ke sona se se dirileng gore re mmone a itshoketse botshelo jo bo makgwakgwa jwa ga *base Schalk* ka a ne a sa batle gore a tlhoke bokamoso jo bo phatsimang.
- Kgabo Motsepe o itaya Masego fa a boa kwa sekolong a imile e le go mmontsha lerato ka a ne a batla gore a rutege go mo feta a tle a se dire mo polaseng.
- Lerato la ga MmaSontaga mo go Masego e ne e le la nnete, ka a ne a mo tshegetsatsa fa rraagwe a se na go mo teketa morago ga go ima. O mo tsaya go ya go dula le ena kwa ga gagwe.
- Balelapa la ga *Lazar* le bone ba bontshitse lerato la go nna bathosetšhabeng mo go Masego ka ba ne ba mo tlogelela madi a go mo kgontsha go ruta Sello fa ba ne ba ya Moseja.

[25]

POTSO 11: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**MASEGO – G Moka**

- 11.1 Ke ngwana wa mmui/mmui ke rraagwe. (1)
- 11.2 Kwa kgolegelong. (1)
- 11.3 July le Jeremiah. (2)
- 11.4 Ke bana ba le babedi. (1)
- 11.5 Ke a kutlobotlhoko ka a ikotlhaela go bo a teketile Masego. (2)
- 11.6 Ke sephiri se se neng se itsiwe ke Kgabo Motsepe, *Schalk* le Tsawe sa gore *Lizabeth*, morwadia Tsawe o robilwe leoto ke *Schalk*. (2)
- 11.7 Go tsweletsa morero wa padi ka ntlha ya fa Masego a ne a betelelwa, mme a ima ngwana e leng Sello/go bakile go nna teng ga ga Sello. (2)
- 11.8 E le motho yo o boikobo gonne o ne a ikobela monna wa gagwe.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 11.9 MmaSontaga e nnile motlhokomedi wa ga Masego fa a ne a le kwa bookelong./Masego o ne a iponela legae le le gaufi le bookelo./O thusitse Masego go bona tiro e e mo thusang go tlhokomela ngwana e leng Sello. (2)
- 11.10 Mmele o o agegileng sentle/o o kwenneng.
Mmele o o katogileng monyo/a le moleele.
Letshwao la botsalo le lentsho le lennye mo lerameng la molema
(Di le PEDI fela.) (2)
- 11.11 Dikamano tsa ga Baas Schalk le Tsawe, go akaretsa le Rre Kgabo Motsepe di ka bo di sa senyega. (2)
- 11.12 Ke ne ke ka tlogela tiro./Ke ne ke ka kopa thuso mo mekgatlhong ya badiri
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 11.13 Ee, go siame ka e le madi a ga rraabona, a ba tshwanetse.
Nnyaya, le ena jaaka mosadi wa ga *Vusi* a ne a mo tshwanetse. (2)
- 11.14 Khutsanyana e e sa sweng e letile monono.
Boineelo le go dira ka thata go a duela.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[25]

POTSO 12: POTSO YA TLHAMO**NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Lerato la nnete ga le patike, mme ke la maikutlo.
- Lerato la ga Kgori mo go Matsetseleko e ne e le la nnete gonne a ne a batla gore a tsene mo maamong a gagwe a bogotsamolelo fa a rola tiro.
- Lerato la ga Matsetseleko le Palesa e ne e le la nnete gonne e rile fa Matsetseleko a sena go tsena ka lenga la seloko a sa mo laela, a sala a tlhorega ka lerato le a neng a na le lona mo go ena. Le fa go ne ga nna le difatshi magareng ga bona, kwa bokhutlong ba ne ba feleletsa ba nyalana, se, se supa fa e ne e le lerato la maikutlo.
- Lerato la ga Baagileng mo go Mmathapelo e ne e le la nnete. Basetsana ba kwa Thutokgololo ba ne ba sa fetse go bua ka ena. Bontsi bo ne bo ya dithutong tsa bona ba ipaakantse phetelela ka tsholofelo ya gore gongwe ba ka kgatlha Baagileng.
- Baagileng o ne a ba ikgatholosa ka go ne go le mosetsana mongwe fela wa kwa Phiritshweu yo o neng a tshikinya maikutlo a gagwe e bong Mmathapelo. E ne e re fa Mmathapelo a ka kgabola mo maikutlong a gagwe pelo ya gagwe e ne e rutla dikgopo ka ntwana e e kwa godimo go supa fa a ne a na le lerato la nnete mo go Mmathapelo.
- Mathapelo e ne e le mosetsana yo o neng a sa tlwaelege bonolo, a le seriti e bile a garola letswalo fa o mo lebile, mme le fa go ntse jalo, Baagileng o ne a ititaya sehuba gore ga a ne a robala letsatsi leo a sa fetsa kgang ya gagwe le ena. Go supa fa Mmathapelo le ena a ne a rata Baagileng, e ne ya re fa ba boa kwa lephothophothong a bo a hupile letlhokwa, a tsamaya a tshamekisa letsogo la molema a tlhomile matlho fa fatshe go bonala monyenyo o o boteng. Seno se ne se supa fa bobedi jo bo ne bo na le lerato la nnete.
- Mmathapelo o na le lerato la nnete gonne re bona fa a tsaya maikutlo otlhe a gagwe a a akgela mo magetleng a ga Baagileng, a mo tshepa le go mo rata ka pelo ya gagwe yotlhe. Ditoro tsa gagwe tsa bokamoso, di ne di na le Baagileng mo gare. Sengwe le sengwe se a neng a se dira o ne a se dira ka botswapelo le go kgatlha Baagileng.
- Mmathapelo o ne a itlwaeditse gore letsatsi lengwe le lengwe fa a tla a fitlhe nako e sa le gona gore a kgone go nna le nakonyana ya go bona Baagileng wa gagwe. Ke sekao sa lerato la nnete seno.
- Baagileng o ne a se na diphiri tse a neng a tle a di fitlhele Mmathapelo. O ne a itlwaeditse go tlotla sengwe le sengwe le ena. Lerato fa e le la nnete ga le nne le diphiri gonne le ka kgoreletsega.
- Mmathapelo le Baagileng ba ne ba dira dilo jaaka monna le mosadi. Kgolagano ya bona e ne e setse e tshwana le ya monna le mosadi. Lerato la nnete le a boulela, gonne fa Mmathapelo a sa fitlhele Baagileng o ne a ya go botsa kwa dikantorong go fitlha a newa karabo ya gore Kgosi o mo romile go ya go mo emela kwa molelong wa boPalesa.

- Ka lerato la nnete le boulela, Mmathapelo o ya go ipaakanya a bo a latela Baagileng gonne a belaela ka ntlha ya fa a sa mo laletsa.
- Lerato la ga Segonyamatlho le Morongwa mo go Matsetseleko e ne e le la nnete gonne ba ne ba mo amogela mo ntlong ya bona, mme ba mo tsaya jaaka ngwana wa bona. Ba ne ba mo naya dikgakololo tse di mo agileng mo botshelong.
- Lerato la ga Palesa le Matsetseleko ke la nnete, ka ba sale ba ratana ba le kwa sekolong, mme ba feleletsa ba nyalane go sa kgathalesege dikgwetlho tse ba neng ba rakana natso.

[25]**POTSO 13: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

- 13.1 Ke ditsala. (1)
- 13.2 Kopadilalelo *City Lodge*. (1)
- 13.3 O batla Baagileng. (1)
- 13.4 Ke a kutlobotlhoko ka Baagileng a mo lobetse fa a ya kwa go Palesa. (2)
- 13.5 Kgori/Rraagwe, o ne a mo pateletsa go nna mogotsamolelo wa kwa kgotla. (2)
- 13.6 O fitlhetse tsala ya gagwe e tlamparelane le lekau la gagwe. (2)
- 13.7 Ditiragalo tsa go gobala ga ga *Bra Boots* di tswetsa ditiragalo pele mo re bonang *Bra Boots* a bua nnete mme Matsetseleko a gololwa kwa kgolegolong mme a boela gae go ya go tlhomolwa mmutlwa. (2)
- 13.8 A le botho/a le lerato/a itse go apaya gonne a ne a amogela baeng sentle. (2)
- 13.9 Kalatshane o kgontshitse Matsetseleko go suta/tshaba ka bonako mo Phiritshweu, se se kgontsha poloto go gatela pele go tswa kwa Phiritshweu go ya kwa Kgaladi. (2)
- 13.10 O ne a le montle tota.
Sefatlhego se tshwana le perekisi e bodule sentle
A na le monyebo o o sa feleng.
Meno a le maswaana.
A goletse kwa godimo.
Mmele o o tletseng.
Moriri o tlhakantse bontsho le bosweu.
(Di le PEDI fela.) (2)
- 13.11 Ditiragalo di ka bo di phutlhame kgotsa tsa tsaya letlhakore le lengwe. (2)

- 13.12 Nnyaya - bana ba na le tshwanelo ya go itlhophela se ba batlang go nna sona mo botshelong.
Ee - bagolo gantsi ba itse se se siametseng bana/se se sa siamelang bana ba bona.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 13.13 Ke ne ke ka ba tlogela fela/ke ne ke tlaa mo tlhala/tlhobogana le tsala ya me
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 13.14 Mosekaphofu ya gaabo ga a ke a swa lentswe./ Motho o tshwanelwa ke go tsepama mo go se a se batlang./ Bopelotelele bo a duela./ Khutsanyana e e sa sweng e letile monono.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[25]

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO – G Leeuw le ba bangwe

- 'Tiholego ya Morafe wa Batlhaping'
- 'Batlhaping ba Kgotla ya Oorramaidi'

POTSO 14: POTSO YA TLHAMO

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tiro ya motlhatlhojwa.

- 'Kilano ya boKgogo le boPekwa'
- 'Mogaka Sol Plaatje'
- Mo naaneng e, mokwadi o simolola ka go tlhagisa gore o itumelela go tla pitsong ga losika looNonyane ka gonne pilediwa e lwelwa.
- Ka kopano e le maatla, Ntsu o ne a bua ka maikaelelo a go kopanya dinonyane tsothe ka go reetsa selemo sa boKgogo le go leka go rarabolola bothata jwa bona.
- O ne a gatelela maikaelelo a ka go dirisa seane sa 'Kgetsi ya tsie e kgonwa ka go tshwaraganelwa.' Ntsu e le Modulasetilo fa Tlhame e ne e le mokwaledi.
- Mo lebokong la ga *Sol Plaatje* go bontsha sentle fa tiro e tshwaraganelwa fa a bua ka *South African Native Council* e e neng e gogwa kwa pele ke *boLangalibalele Dube*, mme *Sol Plaatje* e le mokwaledi a ja pampiri ka pene.
- BoKgogwana ba ne ba itsa go tlhaetswa matlho ke boPekwa fela jalo le *Sol Plaatje* e ne e le Sekakatlela botho le Setho a ila go tlhaetswa matlho.
- Mokoko fa o tlhagisa mathata a a itemogelwang ke dikgogo o ne wa re 'Ngwana yo o sa leleng o swela tharing.' Seno se kaya gore motho o tshwanetse go bua ka mathata a gagwe a se a tshware mo go ena.
- *Sol Plaatje* o kaiwa jaaka Modibela botho le segaabo le puo a e antseng letseleng. Se se bontsha gore o ne a ikemelela a sa tshabe go bua, mme o lwetse segaabo go lekangwa le dipuo tse dingwe tsa Bantsho.
- Ka ntlha ya go lwela puo ya gaabo, *Sol Plaatje* o kgonne go godisa serodumo sa yona le go isa boleng jwa yona kwa godimo.
- BoKgogo ba kopa boPekwa ba tlogele sejo sa bona sa metlha kgotsa sa tlhago e bong boKgogwana, mme ba batle sengwe go na le go ja boKgogwana.

- BoPekwa ba tlhalosa fa maaka e se khumo, e bile nnete e le nnete le fa e tena, go kaya gore boKgogo ba opile kgomo lonaka, fela ba botsa gore bona ba tlaa tshela ka eng?
- Mokoko o ne wa kaya gape gore bona le boPekwa ke bana ba mpa, fela o gakgamatswa ke letlhoo la bona mo go boKgogwana.
- BoKgogwana ba utlwa botlhoko gore boPekwa ba ba ja ntswa e le ba madi, ba itebatsa seane se se reng seboba re bata sa mokwatla sa mpa re a mpampetsa, botoka ba je magotlo le mabele.
- Sol Plaatje le ena ga a ka a tlogela puo ya Setswana e gatelelwa ke dipuo tse dingwe, o ne a dibela puo le setso sa gaabo ka bokwaledi jwa gagwe.
- BoPekwa ba itaya letsogo fa godimo ga le lengwe go bontsha fa ba se kitla ba khutlisa se, ba kaya fa ba tlaa bolawa ke tlala gonne magotlo a tsamaya bosigo.
- Magakabe le Magodi ba tlhagisa fa boPekwa ba patikwa, mme ba tshwanetse go tlogelwa gore ba tshele ka boKgogwana.
- Katlholo ya kopano ya nna gore BoPekwa ba se tlhole ba ja boKgogwana, mme ba tshele ka mabele le dijalo.
- BoKgogwana ba senya ka go adima thipa mo go boPekwa, mme ba e timetsa.
- Le gompiano wa gompiano, boKgogwana ba sa fatafata go batlana le thipa ya BoPekwa.
- BoPekwa ba lwela gore le gompiano ba bo ba tswelletse go ja boKgogwana go bontsha gore mosekaphofu ya gaabo ga a tshabe go swa lentswe.
- Mogaka *Sol Plaatje* ena ke mosekaphofu ya gaabo gonne sa gaabo setšhaba o se dibetse a menne phatla bokwading le bokwaleding jwa gagwe.

[25]

POTSO 15: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

DITLHANGWA TSA SETSO – GS Leeuw le ba bangwe

- 'Tlholego ya Morafe wa Batlhaping'
- 'Batlhaping ba Kgotla ya Oorramaidi'

- 15.1 Barolong. (1)
- 15.2 Ba ne ba ya go nna gaufi le Noka e Tshetlha kwa ba neng ba phela ka go ja ditlhapi, ka jalo ba bidiwa Batlhaping. (2)
- 15.3 O ne a le monnye mo go Phuduhudu, ka jalo o ne a sa tshwanela go busa mogolowe a le teng. (2)
- 15.4 Maragana teng a bana ba mpa ga a tsenwe.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko) (2)
- 15.5 Kutlobotlhoko - bana ba motho ba a lwa le go logelana mamena go na le gore ba kitlane le go nna ngatana e le nngwe. (2)
- 15.6 Motho yo o botlhale/matlhajana ka a kgonne go itira yo o sa utlweng gore batho ba kgone go mo seba a le teng. (2)

- 15.7 Bo tlhodile kgotlhang ya bogosi magareng ga Tau le Phuduhutswana e e feleleditseng ka ntwaga magareng ga bona. (2)
- 15.8 Bana ba tshipa ba tsaya mmila o le mongwe fa ba kgaogana ke dira tsa megotlha/bana ba motho ba tshwanetse go se letlelele sepe go ba tsena gare, mme ba tshwaragane go nna ngatana e le nngwe. (2)
- 15.9 Go supa kgora ya bona. (2)
- 15.10 Ke morafe o o mabela, o o ithatang le go ikgantsha ka go tlotlomatsa botlhaping jwa bona. (2)
- 15.11 Re bana ba ga Maldi-a-kgatsele, ba go tlhapa ka lobese. (2)
- 15.12 Mmala o mosetlha mo banneng, mosetlhana mo basading. (2)
- 15.13 Ba tshwanetse go ikitse le go ipela ka dikgotla tsaabo. (2)

[25]

KAROLO YA C: TERAMA**POTSO 16: POTSO YA TLHAMO****MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS MOKUA**

ELA TLHOKO: Mo tthamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Tlhagiso e e reng 'lenyalo ke kupe le tlhoka go ilelwa' mo teramakhutshweng ya Sekoropolapa, e kaya gore lenyalo le tshwanetse go tlotliwa le go dibelwa ka dinako tsothle. Fa o sa dire jalo, o ipiletsa bomadimabe.
- Ntope le Nkefi ga ba a dira jalo. Mafenya o rata Nkefi, fela matlho a gagwe a lebile gosele, e leng go Ntope yo e leng monna wa motho.
- Ntope ke rre wa lelapa, mme le fa a ntse a nyetse o ratana le Nkefi ka a sale a itsane nae fa ba ne ba ithutela borutintshi kwa Kholetšheng, e bile a ne a na le maruo a lefatshe. Maruo a a ga Nkefi, a ne a mo dira gore a ikgogele mo go Nkefi mme a ithokomolosa maikarabelo a gagwe jaaka rre wa lelapa.
- Ka sephiri e le sa motho a le mongwe fela, se nna mo pontsheng ka bogolosegolo a ne a setse a tliša tlhakatlhakano mo lelapeng la gagwe, mme se se ba tlišetsa bomadimabe.
- Dikobe o leka go bontsha Nkefi gore o itiya ka monna yo o nyetseng ka moso o tsoga a se na ope a sale a ipothere. Lenyalo ke kupe gonne fa o tsena dilo tsa banyalani fa gare, o nna le bomadimabe. O ka nna lefetwa kgotsa wa tlhoka lesego la lenyalo jaaka go diragetse ka Nkefi. Tota lenyalo le tshwanetse go ilelwa.
- O tliša tlhakatlhakano mo lelapeng ka go simolola a nna kwa ga Nkefi ka e bile a ne a na le dinotlele tsa kwa ga gagwe, e bile a simolola go ya monokela kwa lelapeng lwa gagwe.
- Le fa go ntse jalo, mogatsa Ntope ga a ka a re o tswa mo monneng wa gagwe gonne a ratana. O ne a itshoka le go dibela lenyalo la gagwe le fa a ntse a rakana le mathata a monna wa gagwe a mo leretseng ona gonne lenyalo e le kupe, le tshwanetse go dibelwa.
- Mogatse o lemoga fa dilo di sa tsamae ka thelelo, ga a ineele mme o ne a leka ka natla go dibela lenyalo la bona ka go mo tlalea mo batsading. Go tsheko kwa gaabo mogatsa Ntope ka ntlha ya lerato le le fedileng mo lapeng la gagwe, se ke mathata a a tlholwang ke lenyalo le le sa tlotliweng.
- Dilo di ya masweng fa Ntope a sena go bona kotsi ya sejanaga mme a rwalelwa kwa bookelong jwa Tlhabane.
- Dikobe o tla go itsise Mafenya ka kotsi ya sejanaga e e bonweng ke Ntope. Ruri lenyalo ga le tlakatlakelwe, ke kupe e e tlhokang go ilelwa, mme fa o sa le ilele o tlelwa ke bomadimabe
- Ntope o thulwa ke sejanaga, sa motho fela yo a itswelang koo e bile a bonagala a tagilwe, se ke ditlamorago tsa lenyalo le le sa ilelweng, o feleletsa o na le bomadimabe.
- Nkefi ke ena yo o kwa kokelong mme ke ena yo o tsheleng Ntope namoneite le dikuku, ga a tlotle lenyalo la ga Ntope, se ke go ipiletsa bomadimabe.
- Ntope o a tlhokafala le fa tota a ne a sa bonale a bone dikgobalo tse di kalo, se ke bomadimabe jo a ipileditseng bona ka go se tlotle lenyalo la gagwe. Lenyalo ke kupe le tshwanetse go ilelwa

- Boitumelo jwa ga Nkefi e ne e le jwa nakwana gonne jaanong o isiwa kwa bookelong a idibetse ka ntlha ya loso lwa ga Ntope. O lela go gaisa mogatsa moswi, mme a fetsa beke a sa ye tirong, tsothe tse ke mathata a a ipileditseng ona ka ntlha ya go palelwa ke go tlotla lenyalo la ga Ntope. O iphitlhela a setse a le nosi a sena mogomotsi.
- Banna ga ba sa tlhole ba atamela Nkefi, mme a re Mafenya le ena o setse a nyetse. Tse tsothe tse ke mathata a go gana Mafenya yo o neng a sa nyala ka nako eo, mme a ineela monna wa lelapa.
- Ka ntlha ya go palelwa ke go tlotla lenyalo gonne e le kupe, Nkefi o iphitlhela a fetogile a bonagala a tsofetse, bontle jwa gagwe bo tserwe ke phafana.

[25]**POTSO 17: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokuwa**

- 17.1 Ramoopampa. (1)
- 17.2 Pule. (1)
- 17.3 Go longwa ke ntšwa ga ga Seponono. (1)
- 17.4 Ke monna le mosadi. (1)
- 17.5 Kwa *Porotiya*. (1)
- 17.6 Ka gore o ne a nyetse/Mphodi e ne e le ngwana wa sekolo. (2)
- 17.7 Ka gore o fitlhetswe a robetse le mosadi wa monna o mongwe. (2)
- 17.8 Mathata a a itemogelwang ke banni ba ntlo e e mo sekhutlong. (2)
- 17.9 Maikutlo a boikotlhao. (2)
- 17.10 Ke go bontsha metlholo ka go tlhagelela kwa ga Ramoopampa jaaka fa a ne a fitlhela Mokhonto a sa tswala mme se se tswaledisa pele le go godisa morero wa teramakhutshwe. (2)
- 17.11 O botho gonne o tsaya maikarabelo a go duelela Seponono kwa bookelong. (2)
- 17.12 Ke ne ke ka mo gakolola go tlogela go ratana le borre ba ba nyetseng. (2)
- 17.13 Ee, ka gonne ba supile maikarabelo a botsadi ka go ya go batlisisa ka ga dikgobalo tsa morwadi wa bona. (2)
- 17.14 Ee, di nyalana le setlhogo, gonne go diragala ditiro tse di gakgamatsang, tse e leng metlholo tota. (2)
- 17.15 Go nna matlhomantsi go kotsi/Bodiba jo bo jeleng ngwana wa ga mmaago e re o bo bona o bo sikologe/maaka a dinao dikhutshwane.
(Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[25]

POTSO 18: POTSO YA TLHAMO**GA SE LORATO – MJ Magasa**

ELA TLHOKO: Mo tlhamong ya motlhatlhojwa go tshwanetse ga akarediwa dintlha tse di fa tlase. Go tlaa dirisiwa ruboriki ya maduo a a kana ka 25 go tshwaya tlhamo ya motlhatlhojwa.

- Tlhagiso e e reng 'lenyalo ke kupe le tlhoka go ilelwa' mo terameng ya *Ga se Lorato* e kaya gore lenyalo le tshwanetse go tlotliwa le go dibelwa ka dinako tsothe. Fa o sa dire jalo, o ipiletsa bomadimabe.
- Motsamai e ne e le rrasadi, mme a sa fetwe ke mosese ope ntswa a ne a na le lelapa la gagwe.
- O tlhokile go dibela le go tlotla lenyalo la gagwe ka ntlha ya fa a ne a itlhomolositse lelapa la gagwe ka le ne le sotlega fa a ne a tlamela malapa a banna ba bangwe, mme kwa ga gagwe go lalwa ka sego sa metsi. Tshotlego e ya mosadi le bana, e dira gore dilo di se ka tsa mo tsamaela sentle mo botshelong. Lenyalo ke kupe le tlhoka go ilelwa, mme fa o sa dire jalo o nna le madimabe.
- Gadifele jaaka mme wa lelapa le ena ga a ka a dibela lenyalo, o ne a sa tshwanela go feleletsa a ratana le *Bra Dan* gonne lenyalo le tshwanetse go tlotliwa, e bile re itse sentle gore monna ga a ediwe e bile ga a wediwe. Ga e ke e re monna a tlhatlhamolola matlhaku, mosadi le ena a a tlhatlhamolole mo letlhakoreng le lengwe. Tiragalo e, e ka nna thuto e e sa siamang mo matlhong a ga Emang le Lesego, ka jalo lenyalo le tshwanetse go dibelwa go efosa bana mo thutong e e sa yeng ka tsela.
- Motsamai le ena o paletswe ke go dibela lenyalo la gagwe ka a ne a ratana le *Angeline* e tswe Gosekwang le Lenkapere ba ne ba leka go mo gakolola gore a se ka a ratana nae ka a ne a le monnye thata mo go ena.
- Lenyalo le le sa tlotliweng le go tsenyetsa bomadimabe, Motsamai o senya dikoloi tsa tiro ka go tlhola a ile le *Angeline* kwa mafelong a go itumedisa gammogo le go mo tabogisa jaaka fa ba ne ba rulaganya lebaka la go mo agela ntlo.
- O agela *Angeline* ntlo ka madi a a a adimileng kwa *Long Holmes*, ntswa a paletswe ke go agela balelapa la gagwe ntlo ya mofuta oo.
- Ka bomadimabe, fa ntlo e se na go fela o kobiwa ka baki e a tsileng ka yona. Se, se bontsha fa lenyalo e le kupe le tlhoka go dibelwa.
- Motho o ithuta ka diphoso tsa gagwe, mme ena ga a ithute ka se *Angeline* a mo dirileng sona. O kopana le *Suzan*, yo le ena a mo tlhobang diphuka ka go mo rekela bene le go mo agela lebenkele. O tshameka ka madi a a a lomeletsang mosadi le bana ba gagwe, mme a fepa bana ba banna ba bangwe fa ba gagwe ba lala ka tlala e bile ba tlhoka le dilwana tsa sekolo. Fa a fetsa go reka bene le lebenkele, *Suzan* le Sentebaleng ba mo koba ka baki e a tsileng ka yona, se se re bontsha fa lenyalo e le kupe le tlhoka go dibelwa, fa o sa le ilele o tlaa diragalelwa ke dilo tse di maswe.
- Motsamai o tswelela ka go se tlotle lenyalo la gagwe. Boemong jwa go ithuta ka lobadi jaaka fa a ne a senyegetswe mo go *Angeline* le *Suzan*, o ratana gape le *Gladys*. O ne a sa somarele madi kgotsa go a dirisetsa balelapa la gagwe, mme a mo tlabololela ntlo le go mo epela metsi. Mo a godileng teng o sala a se na sepe ka a tshamekile ka madi a o ka bong a a dirisitse go ipetlela nako ya bogodi. Morago ga ditshenyegelo tsothe tse, mogatsa *Gladys* e leng Kefentse a boela gae, mme a koba Motsamai le go leka go mo rema ka selepe fa a sa tlekenye tumalano ya gore o tlaa mo duela makgolo a matlhano a diranta kgwedi le kgwedi ka a ntse a nna mo ntlong ya gagwe fa ena a ne a se teng. Se, se bontsha mathata a a tlholwang ke go tlhoka go tlotla lenyalo.

[25]

POTSO 19: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**GA SE LORATO – MJ Magasa**

- 19.1 Ke Selapo. (1)
- 19.2 Monna le mosadi. (1)
- 19.3 Motsamai/Loop en val. (1)
- 19.4 Go lala digoba ga ga Motsamai/go sa tlamele lelapa ga ga Motsamai (2)
- 19.5 Maikutlo a go tshwenyega ka a sa rate se Gadifele a ikaelelang go se dira. (2)
- 19.6 Ee, gonne o ne a feleletsa a ratana le *Bra Dan*. (2)
- 19.7 O mo tlabololetse ntlo le go mo epela metsi. (2)
- 19.8 Bomathomantsi - lerato le e seng lona ka ntlha ya fa Motsamai a ne a tshameka ka mosadi wa gagwe/basetsana ba ne ba ratela Motsamai madi a gagwe. (2)
- 19.9 O na le dikgakololo/o na le boitshwarelo/o rata kagiso. (2)
- 19.10 Go tsena mo kgolaganong ya lerato le Motsamai/go amogela Motsamai kwa gagwe go godisa kgotlhang fa gare ga gagwe le Gadifele. (2)
- 19.11 Ee ke a dumela- gonne go na le banna ba ba tlotlang le go tlhokomela malapa a bona. (2)
- 19.12 Ke ne ke ka tswela go mo gakolola gonne motho ga a tlhobogiwe a tshela/Ke ne ke ka tswa mo go ena gonne e le monna a na le maikarabelo. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)
- 19.13 Ee, gonne kgolagano ya marato a a diragalang magareng ga Motsamai le basadi ba bangwe e bontsha sentle gore go ne go se na lerato. (2)
- 19.14 Matlo go šwa mabapi/batho ke go gakolola yo mongwe fa a dira diphoso mo botshelong/batho ke go emana nokeng. (Dikarabo tsa batlhatlhojwa tse di nepagetseng di elwe tlhoko.) (2)

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 80

KAROLO YA A: RUBORIKI YA TLHATLHOBO YA TLHAMO YA DIKWALO: POKO [10 MADUO]

Ditlhokego	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo ka matsetseleko	Phitlhelelo ka tekano	Phitlhelelo e e tlhaelang	Ga a fitlhelela
DITENG -Thanolo ya setlhogo Ngangisano e e tseneletseng katlholo le go tthaloganya setlhangwa	5-6 -Thanolo e e tseneletseng ya setlhogo -Motseletsele o o itumedisang wa dintlha tsa ngangisano, di tshegediwa ka bottlalo go tswa mo lebokong -Go tthaloganya setlhangwa le leboko go go manontlhotlho	4 -O bontsha go tthaloganya, gape o ranotse setlhogo sentle -Tsibogelo e e lekalekanang ya dintlha -Dintlha tse di utlwalang tsa ngangisano, fela ga se tsothle tse di tshegeditsweng jaaka go ne go tshwanetse -Go tthalogangwa ga mofutakwalo le leboko	3 -Thanolo e e lekalekanang ya setlhogo -Go na le dintlha dingwe tse dintle tse di tshegetsang setlhogo -Dintlha dingwe tsa dingangisano di tshegeditswe, mme fela bosupi ga bo dumelesege ka metlha -Tthaloganyo e e kwa tlase ya mofutakwalo le leboko	2 -Thanolo ya setlhogo e e sa kgotsofatseng -Ga go na dintlha dipe tse di tshegetsang setlhogo -Tthaloganyo e e tlhaelang ya mofutakwalo le leboko	0-1 -Setlhogo ga se a tthalogangwa -Ga go na bosupi jwa go dirisa leboko -Morutwana ga a kgona go tthaloganya mofutakwalo le leboko
6 MADUO					
KAGEGO LE PUO -Popego, kelelo e e tthaloganyegang le tthagiso Puo, segalo le setaele tse di dirisitsweng mo tthamong	4 -Popego e e lomaganeng -Dintlha tsa ngangisano di agegile sentle -Puo, segalo le setaele di supa kgolo, di a kgatlhisa, di nepagetse -Gotlhelele ga e na diphoso tsa puo, mopeleto le matshwao a puiso	3 -Kagego e e tthamaletseng le kelelo e e utlwalang ya ngangisano -Kelelo ya ntlha ya ngangisano e kgona go salwa morago -Bogolo puo, segalo le setaele di nepagetse	2 -Go na le bosupi jwa kagego -Tthamo e tthoka kelelo e e bopegileng sentle ya tthaloganyo le tomagano -Diphoso tse dinnye tsa puo, segalo le setaele tse di nepagetseng go le go ntsi	1 -Popego e supa tthulaganyo e e fosagetseng -Dintlha tsa ngangisano ga di a rulaganngwa sentle -Diphoso tsa puo di a bonagala -Segalo le setaele tse di sa nepagalang	0-1 -Popego e supa -Diphoso tse di masisi tsa puo le setaele se se fosagetseng
4 MADUO					

ELA TLHOKO: Fa motlhatlhojwa a ikgatholositse diteng gotlhelele, mme a kwala tthamo ya boitlhamedi, a diteng, Popego le Puo di abelwe 0 maduo.

KAROLO YA B LE C: RUBORIKI YA TLHATLHOBO YA DITLHAMO TSA DIKWALO: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO LE TERAMA [25 MADUO]

Ditlhokego	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo ka matsetseleko	Phitlhelelo ka tekano	Phitlhelelo e e tlhaelang	Ga a fitlhelela
<p>DITENG</p> <p>-Thanolo ya setlhogo Ngangisano e e tseeneletseng, katlholo le go tihaloganya setlhangwa</p> <p>15 MADUO</p>	<p>12–15</p> <p>-Tsibogelo ka dinaledi: 14–15 -Tsibogelo e e manontlhotlho: 12–13 -Thanolo e e tseeneletseng ya setlhogo -Motseletsele o o itumedisang wa dintlha tsa ngangisano, di tshagediwa ka botlalo go tswa mo dikwalong -Go tihaloganya mofutakwalo le setlhangwa go go manontlhotlho</p>	<p>9–11</p> <p>-O bontsha go tihaloganya, gape o ranotse setlhogo sentle -Tsibogelo e e lekalekanang ya dintlha -Dintlha tse di utlwalang tsa ngangisano, fela ga se tsothle tse di tshageditsweng jaaka go ne go tshwanetse -Go tihaloganya mofutakwalo le setlhangwa go a bonala</p>	<p>6–8</p> <p>-Thanolo ya setlhogo e e mo magareng, ga se diponagalo tsothle tse di tihagisitsweng ka botlalo -Go na le dintlha dingwe tse dintle tse di tshageditsweng setlhogo -Dintlha dingwe tsa dingangisano di tshageditswe, mme fela bosupi ga bo dumelesege ka metlha -Tihalogantse bontlhabongwe jwa mofutakwalo le setlhangwa</p>	<p>4–5</p> <p>-Thanolo e e tlhaelang ya setlhogo, ga go na le diponagalo dipe tse di tihagisitsweng ka botlalo -Go dintlha di le mmalwa tse di tshageditsweng setlhogo -Dintlha tsa ngangisano tse di maleba di dinnye thata -Go tihaloganya mofutakwalo le setlhangwa go gonnye thata</p>	<p>0–3</p> <p>-Setlhogo ga se tihalogangwe -Maiteko a a bokoa a go araba potso -Dintlha tsa ngangisano ga di dumelesege -Morutwana ga a kgona go tihaloganya mofutakwalo kgotsa setlhangwa</p>
<p>KAGEGO LE PUO</p> <p>-Popego, kelelo e e tihaloganyegang le tlhagiso Puo, segalo le setaele tse di dirisitsweng mo tlhamong</p> <p>10 MADUO</p>	<p>8–10</p> <p>-Popego e e lomaganeng -Matseno le bokhutlo di manontlhotlho -Dintlha tsa ngangisano di agegile sentle -Puo, segalo le setaele di supa kgolo, di a kgathlisa, di nepagetse</p>	<p>6–7</p> <p>-Kagego e e tlhamaletseng le kelelo e e utlwalang ya ngangisano -Matseno, bokhutlo le ditemana dingwe di rulagantswe sentle ka tomagano -Kelelo e e utlwalang ya ngangisano -Bogolo puo, segalo le setaele di nepagetse</p>	<p>4–5</p> <p>-Go na le bosupi jwa kagego -E a tihaloganyega le go lomagana fela e na le diphoso -Diphoso di le mmalwa tsa puo, segalo le setaele tse di nepagetseng go le go ntsi -Bontsi jwa ditema di nepagetse</p>	<p>2–3</p> <p>-Popego e supa thulaganyo e e fosagetseng -Dintlha tsa ngangisano ga di a rulagangwe sentle -Diphoso tsa puo di a bonala -Segalo le setaele tse di seng maleba -Ditemana di fosagetse</p>	<p>0–1</p> <p>-Go tlhokagala ga kagego go kgoreletsa kelelo ya ngangisano -Diphoso tsa puo le setaele se se fosagetseng di tlhola setlhangwa se se sa atlegang -Segalo le setaele tse di seng maleba</p>
SEELO SA MADUO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

- Dipharologanyo magareng ga maduo a Kagego, Puo le Diteng di se fete dielo tse PEDI.
- Karabo ya boitlhamedi e abelwe 0 la Diteng le 0 la Puo le Kagego.